

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ČÍSLO 10.

ROČNÍK XVIII.

R Í J E N 1937.

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pobumek.

Jan V. Sedlák:

O vojenském názvosloví.

(Předneseno v branném semináři SČD.)

Dostává-li se také odborníku jazykovému laskavého pozvání, aby promluvil o vojenské řeči přímo v semináři branném, nemůže se hned v první chvíli nezamyslet nad lákavým dilemmatem: jazyk a brannost.

Jazyk a brannost? Není v tom spojení na první poslech cosi násilného?

Takovou otázku si kladu nejdříve, a dovolu, abych na ni odpověděl hned na počátku: nikoli. Není — aspoň podle mého soudu — násilného spojování mezi rodnou řečí a mezi tím, co zahrnujeme pod názvem t. zv. mravní přípravy branné.

Slovo, pravé slovo včas, mířící přímo k mysli i k duši bojujícího vojáka, slovo zasahující přímo jádro mravní bytosti, odkud vždy a po věky porostou ony vyšší lidské ctnosti, jichž je tak naprosto potřebí k rozvíjení ctností vojenských, to slovo bude vždy nástrojem nejen výchovným, ale přímo i nástrojem branným. Doklady toho by byly nesčetné z naší minulosti pradávné i z naší vojenské minulosti nedávné.

Leč tím vším bych značně odbočoval od svého vlastního úkolu, úzce vymezeného a týkajícího se tvoření našeho názvosloví.

Tvoření nového českého názvosloví vojenského bylo kategorickou nutností od té chvíle, kdy jsme stáli před naléhavým úkolem vytvořit zde doma z trosek bývalých pluků své vojsko, svou armádu v té době, kdy naše legie ještě byly za hranicemi. Tedy konkrétní a nanejvýš nutná potřeba praktická žádala okamžité řešení, okamžitou práci. Zde nebylo času na teoretické debaty, zde bylo potřebí se rychle rozhodnout a rychle jednat. Leč hned od počátku nám bylo jasno, že je nutno navázat na všechno, co dosud bylo vytvořeno, a to hlavně v poveleních, v názvosloví výcvikovém, jak je vybudovali sokolští pracovníci. A hned od počátku nám bylo jasno, že tuto novou terminologii je nutno budovat za součinnosti co nejširší. Nechtěli jsme, aby tato nová terminologie měla jen platnost úzkou, omezenou toliko na oblast vojenské správy, a aby byla jen diktována potřebou chvíle, šlo nám o víc: o harmonickou součinnost se všemi, kdo v této věci pracovali odborně a kdo o věc měli zájem výchovný, kul-

turní i prakticky technický. Proto byla ustavena komise pro vojenské názvosloví a jejími členy byli naši známí odborní pracovníci vojenství, kteří se zabývali nejen dějinami válečnictví staršího, ale i teoretickými naukami válečnictví novějšího, byli pozváni vynikající odborníci jazykoví a techničtí, zástupci korporací, spolků, továren, průmyslu, státních úřadů a pak hlavně zástupci vysokých škol technických i škol průmyslových. K tomu ovšem přistupovali naši odborníci vojenství všech oborů.

Tato vědecky i prakticky široká základna, na níž se začalo budovat, mohla by se zdát na první pohled překážkou, ale mohu říci hned, že nebyla. Byla v ní jistě záruka všestranné odbornosti a radostné nadšení popřevratové vneslo i živé tempo do tvořivé práce názvoslovné komise. Všecky odborné prvky se v ní záhy zharmonisovaly. Vzájemně si porozuměli filologové s techniky a průmyslovými zástupci, vojenští specialisté se vzorně doplňovali s odborníky civilními. A je nutno dnes konstatovat, že tyto názvoslovné debaty a schůze neměly pouze ráz filologický, neboť bylo nutno při nich nejednou řešit věci a názory zásadní, probírat látku i po stránce věcné, osvětlit ji, přizpůsobit, revidovat pro naše potřeby. Se stanovenou terminologií bylo často vyřešeno i hledisko věcné, pojetí a rozlišení pro příští předpis. Doklady pro to máme ve všech oborech názvosloví.

Řekl jsem slovo revidovat. Ano, i toho jsme si byli od počátku vědomi, že má-li se stavět dílo nové a trvalejší hodnoty, že se nesmíme lekat revise toho, co bylo dosud vykonáno, nebo i toho, co bylo živou tradicí vžitó. Tak hned na samém začátku porad, kdy bylo jednáno o poveleních, pro něž byl přirozený základ dán v názvosloví sokolském, bylo nutno s hlediska jazykového revidovat i tuto tradiční terminologii sokoiskou, naši to nejlepší terminologii vojenskou. Bylo nutno najít kompromis mezi požadavky jazykovými a zastánci tradice. Tak na př. bylo nahrazeno: pochodem pochod dnes už vžitým: pochodem v chod, podobně místo poklusem poklus: poklusem v klus, místo vlevo, vpravo čelem bylo stanoveno vpravo, vlevo v bok. Tak to vyžadovaly důvody přízvukové, jinak by došlo ke komolení slov, kterému jsme od počátku chtěli zabránit, což jsme pak také výslovným zákazem vtělili do služebních předpisů.

Byli jsme hned od počátku proniknutí úsilím, aby se tato nová terminologie ujala nejen v životě vojenském, ale aby též vnikla do života občanského vlivem škol, korporací, průmyslu. Je pravda, že jsme měli svou rozsáhlou literaturu technickou, v jejíž mnohých odvětvích byla terminologie propracována šťastně a někde i za pomoci odborníků jazykových, ale vojenství samo znamenalo nový přínos v technických oblastech, kterými se namnoze naše technická věda nezabývala a v nichž průmysl pracoval většinou německy. Velké závody a podniky neměly české terminologie v oborech vojenské techniky. Ani v oboru technologie nebyli jsme po převratě tak daleko, aby byl pokračovacími školami vymýcen neblahý vliv názvosloví německého, jež tak hluboko proniklo do našich dílen a do všech oborů průmyslových. V našich dílnách se mluvilo názvoslovím nečeským, tak pronikavý byl vliv vládnoucího německého průmyslu, jenž působil na dělnictvo i řemeslnictvo. Poměrně nejčistší bylo názvosloví zemědělské, neboť nebylo vydáno tomuto vlivu, ale přece i sem jednak z života průmyslového, jednak z rakouského života vojenského vnikaly prvky cizorodé.

Jestliže se tedy kde opravdu cítilo, jak je nutné se odrakouštit, v oblasti vojenské řeči a vojenského názvosloví jsme to cítili nejživěji.

A to odrakouštit hned. Bylo by jistě zahanbující pro kulturní národ, jenž si dobyl své svobody politické, kdyby byl hned v počátcích své nové svobody na tento úkol nepamatoval a neuskutečnil jej všemi silami, které měl k dispozici. Budovali jsme názvosloví nové, jazykově dokonalé, pro něž jsme si nic nechťeli vypůjčovat od cizích národů, pro něž jsme nechťeli ani zbytečně archaisovat, to jest oživovat věci minulé a neživé, ani zase překotně a zbytečně novotařit. Podrobný filologický rozbor celého toho díla, jak do dnešního dne bylo dosud vykonáno ve všech oborech vojenské služby, by jistě dokázal, že jsme tyto zásady dodržovali.

Zde bych měl říci několik slov o naší jazykové tradici vojenské. Byla vlastně velmi chudičká, skrovná. V daleké minulosti byla zcela přervána, takže z ní přešlo velice málo do literatury a řeči vojenské vůbec, a tradice novější sotva stoletá podává víc obraz práce ochotnické než záměrné odborné. Leč i tak bylo v literatuře překladové a slovníkové ve vojenství kus práce hodnotné, v níž zvláště jména T. Buriána, Mir. Tyrše a Ferd. Čenského budou vždy zdůrazňována i v souvislosti s tvořením našeho nového moderního názvosloví. Už v této literatuře se vyskytlo hodně názvů, které se staly majetkem obecného jazyka spisovného a tak přešly i do nové terminologie naší, na př. hlaveň, bodák, nováček, střelivo, ráž, setnina (dnes arcil v jiném významu), prapor, hodnost, ano i slovo válčiště už znala tato literatura.

Naši práci nejbliže stály práce Tyršovy a Čenského, hlavně pak spisy Tyršovy se staly u nás živou tradicí. Na ně navazovala naše armáda zahraniční, jež si pod vlivem ruským vytvářela názvosloví své, z něhož rovněž mnohé názvy přešly do dnešního jazyka vojenského jako kus naší tradice. Tyršovy práce byly duchem i formou české. Leč, jak jsem již řekl, komise názvoslovná nepřejímala tu nikde nic mechanicky, všecko znovu probírala, přezkoumávala, srovnávala, slovům dávala nejednou nový obsah. Oživila často i to, co bylo dříve zamítáno, tak na př. slovo raport, trupa, propriety, ale to jen zřídka. Za zmínku stojí, jak na př. někdejší tvůrci vojenského jazyka před sto lety byli až básničtí. Máme dnes na př. pěkné slovo večerka, ale tehdy překládali: „bubnování večerní zoře“. Jistě hodně básnické, ale málo vojenské.

Při tvoření nové terminologie bylo třeba mít na mysli současný stupeň spisovného jazyka a jemu se přizpůsobit, z něho čerpat a v jeho duchu tvořit. Chťeli jsme mít názvosloví moderní. A vskutku to, co jsme tvořili, znamenalo mocné rozhojnění odborného slovníka i vpád nových slov do řeči hovorové i spisovné. Jazyk spisovný i lidový se očišťoval a obohacoval.

Nové názvosloví technické pronikalo na školství vysoké, a to jak v obecné technologii, tak i v naukách speciálních, kde jsme za vydatné pomoci vynikajících odborníků přejímali kriticky dosavadní názvosloví anebo vytvářeli zcela nové, kde dosud vytvořeno nebylo.

Záleželo nám i na tom, aby nové názvosloví vojenské, které zasahuje do tolika a tolika oblastí života průmyslového, technického, hospodářského, veřejného a odborného vůbec, bylo přejato i v ostatních oborech státní správy z důvodů jednotné administrativy.

K tomu účelu směřoval i podnět ministerstva národní obrany, jenž vedl k ustavení Ústřední komise pro názvosloví a mluvu úřední, která byla přičleněna k ministerstvu vnitra a měla hlavně za úkol se postarat o jednotné názvosloví a mluvu úřední ve všech oborech státní správy.

Leč po slibných začátcích se tato komise z nedostatku výkonného úřednictva nedostala ani k částečnému splnění svých úkolů.

Tim však nikterak nepadlo úsilí o jednotnou terminologii v úřadech, podnicích a celém našem veřejném životě. Příležitost k tomuto řešení věci se naskytla utvořením České normalizační společnosti, která se sice starala o normalizaci technicky odbornou, ale při tomto normalisování a zjednodušování nemohla nenarazit na otázku terminologie. Ministerstvo národní obrany účastnilo se a účastní normalizačních prací i po stránce terminologické a mohlo po leta plně uplatnit svůj vliv na většinu norem.

Tak se nám jeví práce názvoslovné komise ministerstva národní obrany nikoli jako izolovaná, nýbrž stále vedená snahou po zapojení do obecného prospěchu pro život veřejný, technický a kulturní vůbec.

Bylo by zbytečné, abych se zmiňoval o tom, co vytváření nového českého názvosloví znamenalo pro rodící se novou brannou moc. Nebyla tu jen potřeba se odrakouštit, ale především vědomí, že stanovení základních pojmů a názvů pro všechny obory zbraní a služeb přispívá ke konsolidaci výcviku a služby, k stabilizaci administrativní, neboť jinak by hrozil chaos a libovůle, naprostá nepřehlednost v látce tak rozlehlé a mnohotvárné. Po té stránce konalo nové české názvosloví, vydávané samostatně v sešitech v době, kdy nebylo ještě nových československých předpisů a řádů, funkci velmi závažnou ve výcviku i administrativě a stávalo se pak součástí nově pracovaných předpisů. Není pochyby o tom, že tato na pohled drobná práce měla pro budování naší branné moci význam základní. Tak se to jeví nejen nám, ale i cizím pozorovatelům v perspektivě odstupu let.

Podrobnější rozbor jednotlivých oborů názvosloví vyžadoval by speciálních studií, jak o tom svědčí naše první a vědecky průkopná práce docenta Karlovy university dr. Šmilauera, otištěná v „Naši řeči“, v níž tento mladý vědecký pracovník mohl podati odborně jazykový rozbor jen nepatrného zlomku vojenské terminologie: názvosloví ručních střelných zbraní a kulometů. Už tento velmi důkladný rozbor zásad a způsobu tvoření názvosloví našeho přesvědčuje, že jeho autor se musel vžít i do odborného obsahu věcného i při výkladu jazykozpytném. Tak to bylo při vší oné práci v komisích názvoslovných, kde se filologičtí účastníci a experti museli dobře vžívat do věcně obsahové stránky, aby mohli tvořit novou terminologii. Proto se také tato práce, pokud se týkala věci technických, nekonala u zeleného stolu, nýbrž v dílnách, skladech, továrnách, prostě tam, kde bylo možno shlédnout nejen funkci předmětu, ale i jeho přesný tvar.

Tak vznikalo názvosloví pušek, kulometů, děl, minometů, světlometů, letadel, motorů, automobilů, vozů i mostů, názvosloví velkých strojů i nástrojů, názvosloví výstroje i výzbroje atd. atd. A přece i tak se snadno stalo, že byly názvy nejednotné u různých druhů zbraní, a přece i tak se stalo, že jsme nejednou věcně pochybili a důkladně se i zmýlili, a to hlavně tehdy, když jsme se rozhodovali bez náležitého názorného výkladu. Byly to někdy omyly trapné, ano i komické, ale ze spěchu zcela pochopitelné. Dílo naše nebylo přijímáno nekriticky a také se všechno nevžívalo a neujímalo všude a ve všem lehce. Některé z názvů se neujaly dodnes. A nejsou to důvody věcné, proč se tak nestalo, spíše důvody estetické, tedy mimojazykové. Tak na př. nechce a nechce se vžít mošna za někdejší Brotsack a stále se vyskytá dodnes v mluvě vojáků i v písemnostech chlebník. A podobně je to na př. s koňákem, obsluhovatelem koní,

pro nějž se ujal vznešenější a takřka nevykořenitelný starý název — jiného arcit významu — podkoní.

Nevím, kterým oborem vojenské terminologie bych měl začít, mnohé práce vznikaly souběžně, ale bude nejpřirozenější asi, zmíním-li se o terminologii taktické. Návrh tohoto názvosloví byl probrán v široké komisi odborníků vojenských, stálých expertů i za vydatné pomoci vynikajícího odborníka francouzské vojenské mise. Na padesát porad si vyžádalo zpracování tohoto názvosloví a z nich vyšlo přibližně na 5.000 názvů i frazeologických rčení, jež se staly základem dnešní taktické a operativní mluvy. Na těchto poradách byly stanoveny a prodebatovány i věcné názvy jako *styk* a *dotyk* v dnešním rozlišení (*styk* s vlastními, *dotyk* s nepřítelem), bylo tu stanoveno rozlišení názvů *posice* a *postavení*, při čemž *posice* znamenala již svým názvem postavení vybudované, kteréžto rozlišení později bylo opuštěno, byly tu rozlišeny názvy *palba* a *střelba*, *palba* jako název taktický a *střelba* jen ve smyslu technickém, rozlišení teoreticky jistě správné, ale v praxi leckde působící potíže, byly významově odlišeny názvy *hotovost* a *pohotovost*, jak je známe dodnes, stejně jako rozdily mezi *stráží* a *hlídkou*, zde byly nikoli bez obtíží stanoveny a rozlišeny názvy jako *pátrání*, *zvědy*, *přezvědy* a *průzkum*, názvy, které po celá leta potřebovaly stálého vyjasňování, zde bylo třeba rozlišit a pojmově upřesnit pojmy *obklíčení*, *obchvácení*, *obejití*, zde vznikly názvy pro různé druhy krytů, rozlišen *kryt*, *úkryt* a *skryt* obsahově, zde bylo stanoveno plno názvů pro různé druhy *palby*, zde byly přesně určeny názvy pro *požní ubytování*, a pak hlavně názvy pro *boj sám*, *pochod*, *rozčlenění bojové*, *pásma*, *přibližování*, dán vojensky přiléhavý význam názvům *prosakování*, *prolínání*, nalezen byl a vhodně z terminologie myslivecké vzat název *přískok*, *přískokem*, zde byl též stanoven termín *zteč*.

Zmínky si zaslouží i název *pojítka* pro spojovací prostředky, zde vhodně přizpůsoben byl název *osádka* i mnohé názvy jiné: *odřad*, *vník*, *záhrada*. Nemálo starostí bylo s vyřešením názvu: *zastříletí se*, který se dnes zcela vžil a nepůsobí již obtíží. Vzpomínat bych mohl, jak v mnoha-hodinových poradách se střetla různá stanoviska, ale jak vždy z nich nakonec vyplynul s obecným souhlasem název jeden.

Z názvosloví technického bylo na prvním místě názvosloví zbraní. V puškařském oboru bylo se možno opřít o výrobní terminologii domácí, ale to zdaleka nepostačovalo potřebám vojenské správy pro účely jak *výcvikové*, tak *správní*, to jest *evidence* a *správy materiálu*. Tak došlo k hojným názvům zcela novým, neboť bylo nutno pojmenovat mnohé věci detailně, tam, kde dříve dostačoval název celku. V názvosloví *pušek* se ukázalo časem, že technicky naprosto přesné názvosloví nejednou nehoví potřebám *výcvikovým*, neboť názvy byly příliš dlouhé. A tak se později revidovalo a zkracovalo s prospěchem. A podobně tomu bylo i u *kulometů*, kde se probíraly různé typy, než se došlo k typu *technicky modernímu* a *zjednodušenému*.

Dělostřelecké názvosloví, to by byla celá kapitola. Rozsáhlá látka mohla být zpracovávána postupně, ale základní názvy *dělových součástí* a *všech názvů souvisejících s dělostřeleckým výcvikem*, se *střelbou* bylo nutno rozhodnout co nejdříve. A mnohé nové názvy se nerodily jen tak lehko. Mohl bych vzpomínati skoro u každého jednotlivého termínu, jak se nad ním debatovalo, jak byl často rušen, zamítnut a znovu vyhledán, mohl bych vzpomínati, jak techničtí odborníci v nejednom případě pře-

konali stanovisko filologické, ale zase vzpomínat, jak filologové vynalézavě pomáhali řešit i problémy technické. Šlo mnohdy o slova velmi závažná, hlavně tam, kde z nich vznikaly nové odvozeniny, nebo kde z nich bylo třeba vytvořit adjektivum. Tak, abych uvedl příklad: za někdejší německé *Seitenrichtung* a *Höhenrichtung*, kterážto termíny jsou velmi časté a důležité a s nimiž souvisí velmi mnoho úkonů a součástí, jež bylo nutno pojmenovat podle tohoto základního názvu, — byly navrhovány překlady různé: strana, výška, elevace a j. „ale všichni jsme cítili, že nic z toho plně nevyhovuje, až v náhodném okamžiku vytryskla slova zcela nová: odměr a náměr, slova nad jiné přiléhavá i šťastná pro další názvy z nich odvozované. Dlouhých debat si vyžádaly dnes tak běžné a samozřejmé názvy: předkluz a zákluž, jež navrhl jeden mladý dělostřelecký důstojník, nad nimiž se však rozpakovali filologové, ale na konec však přece povolili. Nebylo možno jinak. Vzpomínám, že i při názvu „časovati“ bylo dosti různých názorů, až opět praktický zřetel zvítězil. A tak bych mohl podrobněji vykládati i o jiných a jiných názvech, ať na př. zcela technických: rydlo, chobot, kolébka, kolesna, hlomozna, nákolesnice, podnožnice, sklopna nebo i názvech teoretických (balistických a pod.), jako odhled, rozptyl, rozsev, rozprask, smetný prostor, hluchý prostor, jež byly vesměs přijímány s uspokojením. V technickém názvosloví nepostačilo ovšem spokojit se jen názvy celků hlavních součástí, které by byly snad v první chvíli postačily pro výcvik, nýbrž bylo nutno i pro účely konstrukční, evidenční i hospodářské propracovat a stanovit názvosloví všech prvků až do podrobností a nejmenších součástek.

A jak to bylo u názvosloví leteckého? Letectví byla nová zbraň, nové odvětví vojenské techniky, podléhající dosti prudkému rozvoji, zde nebylo tradice ani vzorů, zde opět bylo nutno tvořit u věci přímo. Už v názvech základních nebylo dosti ujasnění a shody. Bylť od počátku i v ministerstvu odbor vzduchoplavecký, tohoto termínu užívali i spisovatelé odborní, užívala ho i žurnalistika, leckde až tvrdošíjně, i když už jsme měli svůj zákon o letectví.

Nová letecká terminologie vojenská narážela místy na překážky, ale pozvolna pronikala jak do života technického, tak i veřejného. Bylo nutno přesněji rozlišovati v mnohém, než jsme byli zvyklí. Říkalo-li se letadlo a balony, snaha po úhrnném názvu nutila užití slova letadlo pro vše, co se pohybovalo ve vzduchu analogicky, jako vozidlo je vše, co slouží k dopravě po zemi, a plavidlo vše, co slouží k dopravě na vodě. Proto bylo nutno přibrat nový název pro letadla těžší než vzduch, kterým se začalo říkat letoun. I tento název se konečně přes leckteré málo podstatné námitky vžil takřka obecně, k čemuž přispívá i ta okolnost, že byl pojat do čs. norem. Pro pojmenování základních typů jsme nepřejali terminologii cizí, neboť nebyla nějaká mezinárodní jednotná terminologie, nýbrž vytvořili jsme si svou terminologii vlastní. Tak vznikl název vlník, křídelník, vrtulník, kluzník za gyroplan, ornithopteru a helikopteru. Tak vznikl i název větroň, dnes už zcela vžitý, neboť se ho užívá často v tisku odborném i denním.

A vedle těchto názvů bylo nutno od základů pojmenovat všechny součástky letadel, kde jsme narazili na nejeden problém. Ale zmizely z názvosloví nosné plochy (ten otrocky doslovný překlad za *Tragfläche*), byla jen křídla a zmizely i mnohé názvy cizí, jak v pojmenování součástek, tak i ve vystižení některých výcvikových pojmů, jako na př. rozjezd, dolet, dosed, nálet, výskok, výkrut, překrut, dostup, zvrát, souvrat,

jež tu bohužel nemohu podrobněji osvětlovat. I tyto názvy přešly dnes do předpisů a tím i do odborného slovníku našich letců. Také pro organizační pojmy letecké vznikly zcela nové názvy, dokonce i za pomoci naší veřejnosti. Tak vznikly letka a peruť, s počátku přijímané s poněkud rozpačitým krčením ramen, ale později jako samozřejmé a příhodné.

S leteckým názvoslovím souviselo i podrobné názvosloví leteckých motorů všech typů i názvosloví různého a složitého výstroje a výbroje letounů, různých těch přístrojů a zařízení, které vůbec a stále není a nemůže být ukončeno právě vzhledem k pokrokům letecké techniky i vzhledem k bojovému použití letectva.

Z terminologie jiných zbraní je nutno se zmínit o pracích pozemních, stavbách vodních, o terminologii vodní. I zde byla za účasti profesorů vysokých škol podniknuta revize názvů dosavadních a vytvořeny nové názvy, kterých technická literatura do té doby neměla. Pro službu vodní bylo třeba mnoha názvů nových od povelů až k detailnímu názvosloví součástek lodí, pontonů atd. Velmi podstatných změn bylo potřebí v názvosloví trhavin a výbušin. Toto názvosloví uvedeno do vhodnějšího systému, bylo daleko podrobněji rozlišeno proti kusému názvosloví dosavadnímu, byly vytvořeny názvy zcela nové, nové buď svou formou, někdy nové svým významovým rozlišením. I toto názvosloví, přijaté odborníky vysokých škol, proniklo do literatury a průmyslu a vžil se nejen ve vojenství, ale i v životě veřejném. Dnes zní zcela běžně názvy jako roznětka, rozbuška, náplň, nálož, bleskvice, zápalnice, nápalka, slož, mžíkový rozněcovač, netečná trhavina a mn. j. Ani toto názvosloví nebylo jen dílem filologickým, nevzniklo nikterak pouhým překládáním z cizích jazyků, nýbrž je dílem zcela původním, vyrostlým z dlouhých diskusí vědeckých, při nichž se uplatnili vynikající měrou odborní znalci vojenství.

Názvosloví postrojů, vozů i názvosloví jezdecké mohlo se opírat o dobré názvosloví lidové, ale i zde bylo nutno vymýtit věci nesprávné, cizorodé, opravit některé a hlavně zase doplnit pro zvláštní účely a potřeby vojenské, pro něž byla nutná větší soustavnost, důkladnost a přesnost pojmová. Tak i zde byly mnohé názvy nové, které se musí teprve vžívat a vžívají se vskutku i v životě občanském.

Z jiných odborných názvosloví musím se zmínit o názvosloví automobilním, jež vydalo obsáhlý elaborát, zpracovaný i za účasti techniků a průmyslníků. Bylo tu vytvořeno mnoho názvů nových a vymýceny mnohé zkřiveniny jazykové, které se již ujímaly v tisku i v mluvě odborné. Tento elaborát vojenské správy byl přejat i jinými obory státní správy a stal se i základem pro vypracování názvosloví v československých normách a tak pronikl trvale i do života veřejného. Důležité bylo i soustavné zpracování názvosloví topografického, jehož ustálení mělo velký význam jak pro službu vojenskou, tak i nemalý význam prakticky vědecký. Bylo rovněž pracováno i za účasti všech povolaných odborníků civilních. A podobně bylo i s názvoslovím dřevařským, s názvoslovím oděvníckým, kožařským, veterinářským, ba i pekařským, kde jsme také musili revidovat a přidávat. Zvláštní péče si vyžádalo i názvosloví lékárnické, neboť zde měla vojenská správa své zvláštnosti. Méně jsme se zabývali názvoslovím lékařským, pro něž je vydán zvláštní slovník, který by již měl být také revidován a doplněn.

Mohli bychom probírat podrobněji i terminologii služebních řádů, která je dnes denním chlebem vojenského života, mohli bychom probírat

i terminologii administrativní, hlavně hospodářsko-správní, kde se naskýtal ne jeden tvrdý oříšek, i terminologii služby doplňovací, která dnes přešla do branných předpisů a branného zákona, ale to by nám ani zdaleka nestačil vyměřený čas.

Nemohu přejít mlčením větší a po léta připravované dílo názvoslovné, soustavnou terminologii nástrojů, nářadí, náčiní, která se zpracovává v součinnosti s vojenským technickým a leteckým ústavem. Význam tohoto názvosloví, jeho sjednocení, nanejvýš nesnadné, věcné i terminologické, má jak pro vojenskou správu, tak i pro odbornou veřejnost značnou důležitost.

Tím vším jsem nevyčerpal ani všecku práci o vojenském názvosloví, tím méně jeho úkoly dnešní i příští. Vedle stále naléhavých požadavků vojenské techniky, kde je nutno nalézat i nové názvy, je zde především jeden důležitý úkol, který v posledních dobách vojenská správa provádí, to je sjednocování i zjednodušování vši terminologie, která má často překvapující výsledky. A tak se zde jeví tato práce názvoslovná jako prvek administrativní úspornosti a tím ve svých důsledcích i hospodárnosti.

Souběžně se všemi těmito úkoly hned od počátku našich prací názvoslovných jsme se starali i o odbornou frazeologii vojenskou, a tím i o dobrou vojenskou řeč vůbec.

Bylo to zcela přirozené, když šlo o vybudování celého nového odvětví státní správy, kde dosud nebyl služební jazyk vytvořen, bylo to nutné i vděčné tím spíše v době, kdy hlavně vlivem války zkomoleniny t. zv. vojenského jazyka vnikaly valem i do jazyka spisovného. A přece není pro mne pochyby o tom, že je právě znakem národa skutečně kulturního, když dovede být ve všech oblastech a projevech svého kulturního života soběstačný. A to bylo také nutno ukázat ve vybudování řeči vojenské.

Tak se podařilo hned od počátku budování branné moci vstřípit všem jejím příslušníkům smysl pro správnost jazyka, vychovat je k citlivosti pro jazykové zdokonalování. Kdo se přesvědčil na vlastní oči a uši, jaké to byly obtíže v počátcích ve vyjadřování, kolik topornosti, nemožnosti, kolik rozpaků, kolik nedostatků, kolik nejednotností, ano kolik leckdy i směšností v písemnostech, a srovná to s dnešním stavem, s dnešní jazykovou úrovní všech vojenských předpisů, směrnic a publikací vůbec, s úrovní všech vojenských písemností, nemůže si neuvědomit, jaká práce tu byla vykonána pro jazykovou výchovu v celé oblasti branné moci a jak se vypracováním a zdokonalováním této řeči trvale bude působit nejen na generace dnešní, ale i budoucí. Založili jsme takto dobrou tradici a upevnili ji natolik, že, jak věřím, bude i zachovávána.

To, že vojenská správa první ze všech oborů státní správy se postarala na podkladě zcela vědeckém nejen o soustavně zpracované své názvosloví, ale i o vytvoření celé odborné mluvy, zůstane navždy činem trvalé a obecné hodnoty kulturní.

Jestliže jsem se na počátku své dnešní přednášky zmínil o psychologické působivosti slova, chtěl bych se v závěru svého výkladu odvážit tvrdit, že i vybudování odborné řeči vojenské, ničím nepokažené, samostatné, přispíváme ke zvýšení kulturního povědomí svého a tím k posílení všech těch hodnot mravních, které každá opravdová brannost musí předpokládat.

